

Η πρόσληψη της εικόνας του αλλογενή μαθητή από τους εκπαιδευτικούς: Τα αποτελέσματα μίας εμπειρικής έρευνας μελέτης

Νικολόπουλος Τρύφων, Πολυχρονοπούλου Καλομοίρα,
Παπαδάκης Στυλιανός

Περίληψη

Στη παρούσα προσέγγιση επιχειρείται μέσα από μία πρώτη εμπειρική έρευνα να πραγματοποιούμε το ζήτημα της πρόσληψης του μαθητικού προφίλ αλλογενών μαθητών από τους εκπαιδευτικούς Γυμνασίων και Λυκείων της Πάτρας και της Ζακύνθου, με απώτερο στόχο την αποτύπωση από πλευρά των εκπαιδευτικών των μαθησιακών και συναισθηματικών συμπεριφορών και κατ' επέκταση των αλληλεπιδράσεων αλλογενών μαθητών με την ομάδα των συνομηλίκων τους. Για το λόγο αυτό σχεδιάσαμε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν οι εκπαιδευτικοί. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την έλλειψη διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας των εκπαιδευτικών απέναντι στους αλλογενείς εφήβους.

Summary

In our approach we attempt to treat the issue of conceiving the emotional profile of foreign students by their teachers based on an empirical research. Our sample arises from teachers of secondary schools in the areas of Patras and Zante, in order to ascribe learning and emotional attitudes of foreign and furthermore interactions between them and other by answering a questionnaire designed for this reason. Our results revealed the lack of the intercultural adequacy and availability among teachers towards development and teaching practice for foreign teenagers.

1. Εισαγωγή

Η κλιμάκωση της διαπολιτισμικής επαφής στη σχολική τάξη και κατ' επέκταση στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον, προάγει την ιδέα περί πρόσληψης και αντιμετώπισης του άλλου ως μίας αυτούσιας και συνάμα ετερογενούς οντότητας. Η υιοθέτηση της αρχής αυτής αποτελεί γεγονός με πολλαπλές πτυχές και προσδοκεί να επιφέρει σημαντικές μεταβολές στη διαμόρφωση της παιδαγωγικής πράξης και κατ' επέκταση στη συγκρότηση μιας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στα πλαίσια αυτά κινήθηκε η εμπειρική μελέτη μας, που ως στόχο είχε να καταδείξει τις διαμορφωμένες στάσεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με τους αλλόγλωσσους μαθητές, σε σχολικές τάξεις Πάτρας και Ζακύνθου το 2007. Απευθυνθήκαμε σε σχολικά τμήματα των παραπάνω πόλεων, όπου διαπιστώθηκε πως το ποσοστό φοίτησης σε επίπεδο αλλογενών μαθητών είναι της τάξεως του 10% και άνω. Συνολικά απευθυνθήκαμε σε 90 εκπαιδευτικούς λειτουργούς, που διδάσκουν σε Γυμνάσια και Λύκεια και μας απαντήθηκαν συνολικά 62 ερωτηματολόγια.

1. Το ερευνητικό ερώτημα

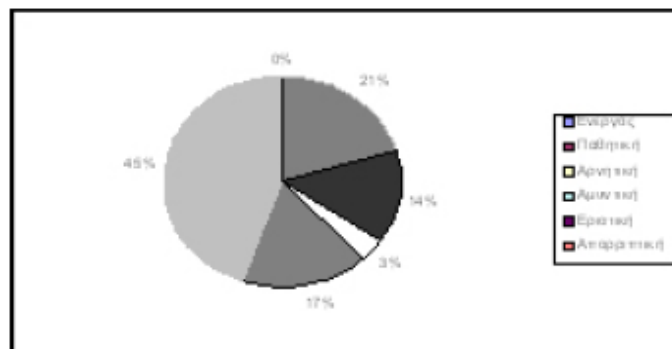
Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στην ακόλουθη προβληματική: κατά πόσο η πρόσληψη της εικόνας του άλλου στα πλαίσια της σχολικής τάξης, απορρέει από την διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα του εκπαιδευτικού . Πιο συγκεκριμένα οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να αποτυπώσουν στάσεις και συμπεριφορές των αλλογενών μαθητών σε ζητήματα που αφορούσαν τις συναισθηματικές αντιδράσεις και συναισθηματικές ανάγκες κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, όπως επίσης και τη στάση τους απέναντι στις ομάδες των συνομηλίκων.

1.1 Η μαθησιακή στάση του αλλογενή μαθητή: Ερμηνεία και περιγραφή

Προκειμένου να διερευνήσουμε την αποτύπωση του μαθητικού προφίλ του αλλογενούς μαθητή από την πλευρά των εκπαιδευτικών, επιχειρήσαμε να καταγράψουμε αξιολογικές παραδοχές περί του βαθμού συμμετοχικότητας και ενεργητικότητας αυτού κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Για το λόγο αυτό σχεδιάσαμε μία απαντητική κλίμακα : ενεργός, παθητική, αρνητική, αμυντική, εριστική και απορριπτική. Σύμφωνα με τα ανωτέρω προέκυψε πως το 45% των καθηγητών της έρευνας κρίνουν ότι οι μαθητές τους δεν είναι απλά παθητικοί αλλά και απορριπτικοί σε ότι αφορά τη διδακτική διαδικασία. Αν σε αυτό το ποσοστό συνυπολογίσουμε την άρνηση (3%) και την άμυνα (17%), τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως το 65% των εκπαιδευτικών βιώνει τον αλλογενή μαθητή ως αρνητική παρουσία κατά τη διδακτική διαδικασία. Στο σημείο αυτό προκύπτει και το ερώτημα κατά πόσο ο πολιτιστικά διάφορος μαθητής παράγει αυτή τη στάση και δεν αναπαράγει τη στάση και τα συναισθήματα που βιώνουν οι άλλοι για αυτόν.

Ένα επόμενο ερώτημα που κλήθηκαν οι εκπαιδευτικοί να απαντήσουν είναι αν και σε ποιο βαθμό το αυτοσυναισθήμα του αλλογενή μαθητή κυμαίνεται και κατά πόσο υφίστανται τα εσωτερικά κίνητρα ως δυνάμεις ενεργοποίησης και επικοινωνίας στο σχολικό περιβάλλον. Το συμπέρασμα που προκύπτει από τον ακόλουθο πίνακα, μας οδηγεί στη παραδοχή πως το αίσθημα του ανήκειν είναι αποδυναμωμένο και ενδεχομένως απότοκο μίας μη επαρκούς εμπραθητικής σχέσης ανάμεσα στον αλλογενή μαθητή και τον εκπαιδευτικό.

Πίνακας 1.1 Η μαθησιακή στάση του αλλογενή μαθητή

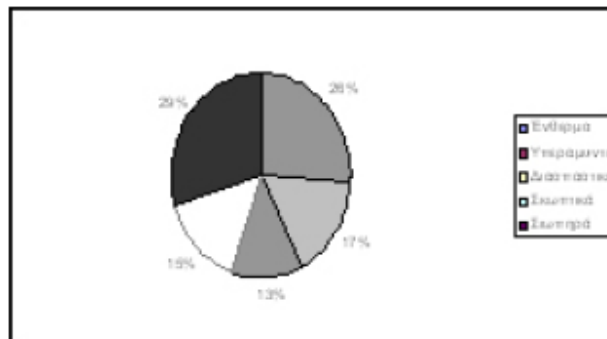

1.2 Συγκινησιακή φόρτιση

Συσχετίζοντας την αξιολογική στάση της μαθησιακής εικόνας του αλλογενή μαθητή με τη καταγραφή της συγκινησιακής φόρτισης, θεωρήσαμε σκόπιμο να αναζητήσουμε το επίπεδο και το βαθμό των συναισθηματικών τους αντιδράσεων. Σύμφωνα με τον πίνακα (2) το αποδυναμωμένο «εγώ» του αλλογενή μαθητή εκρήγνυται σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών είτε ένθερμα, είτε υπεραμυντικά στις περιπτώσεις εκείνες που αισθάνεται πως αδικείται σε επίπεδο διαπροσωπικής επικοινωνίας. Είναι επόμενο να υποθέσουμε πως το μειωμένο «εγώ» γιγαντώνεται στα πλαίσια της διαπροσωπικής επικοινωνίας στο σχολικό περιβάλλον και εκφράζει με αυτόν τον τρόπο την αντίδρασή του για τη μη αποδοχή του από την ομάδα. Είναι άξιο επισήμανσης πως το 17% των διδασκόντων παρατηρούν σιωπηρή στάση στην τιμωρία, η οποία τις περισσότερες φορές βιώνεται ως αδικία.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των διδασκόντων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όταν οι αλλογενείς μαθητές νιώθουν πως αδικούνται ένα ποσοστό της τάξης του 29% αντιδρά υπεραμυντικά, θεωρώντας προκατάληψη την τυχόν επίπληξη ή τιμωρία τους, από οποιονδήποτε κι αν προέρχεται. Αν και σημαντικό ποσοστό της τάξης του 26% υποστηρίζει πως οι μαθητές αυτοί αντιδρούν ένθερμα και διαμαρτύρονται έντονα στη τιμωρία. Εύκολα λοιπόν, μπορεί να διασαλευτεί το παιδαγωγικό κλίμα στην ομάδα, κάτω από τέτοιες συναισθηματικές αντιδράσεις.

Πίνακας 1.2. Συγκινησιακή φόρτιση

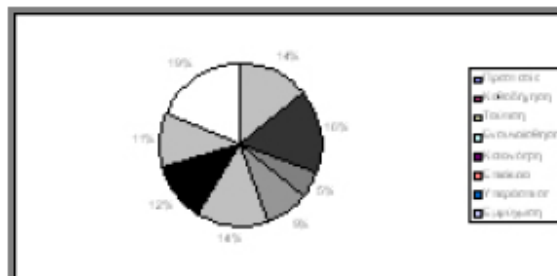
1.3 Συναισθηματική ανατροφοδότηση

Το επόμενο βασικό ερώτημα όπου κλήθηκαν οι εκπαιδευτικοί να απαντήσουν αφορούσε σε ζητήματα συναισθηματικής κάλυψης ως ανατροφοδότηση σε μία σχέση αμοιβαίας αλληλεπίδρασης. Όπως παρατηρεί ο I. Yalom η ανατροφοδότηση καλύπτει ανάγκες διαπροσωπικής επικοινωνίας και κατ' επέκταση εξασφαλίζει τη διαπροσωπική λειτουργικότητα ως δυναμική διδακτική και παιδευτική διαδικασία.

Αν αναλογιστούμε πως οι καθηγητές της έρευνάς μας δηλώνουν σε ποσοστό της τάξης του 19% ότι αισθάνονται τους αλλογενείς μαθητές να αναζητούν σ' αυτούς την εμπύχωση, ένα 14% απαντά πως αναζητούν την προστασία και ένα όμοιο ποσοστό την καθοδήγηση, ενώ το 12% την επιείκεια, το 11% υπεράσπιση, το 9% να τους συναισθανθούν και τέλος το 5% να ταυτιστούν

μαζί τους, τότε προκύπτει το συμπέρασμα πως αφενός οι μαθητές αυτοί έχουν ανάγκη την ανατροφοδότηση σε ιδιαίτερα υψηλό βαθμό, αφετέρου ότι αναζητούν έντονα πέρα της γνωστικής παρέμβασης, τη συναισθηματική εμπλοκή κατά τη διδακτική πράξη. Τα αποτελέσματα αυτά μας οδηγούν στη διαπίστωση – εκτίμηση ότι οι αλλογενείς μαθητές ζουν σ' ένα σχολικό περιβάλλον στο οποίο δεν είναι αποδεκτοί στον ίδιο βαθμό με τους αυτόχθονες συμμαθητές τους. Η ανάγκη προστασίας και υπεράσπισης είναι ενδεικτικό χαρακτηριστικό ενός αποδυναμωμένου και ανίσχυρου «εγώ». Τα ανωτέρω έρχονται σε πλήρη ταύτιση με μία έρευνα των Porlin και eeres που πραγματοποιήθηκε στη Βόρεια Αμερική, όπου τα συμπεράσματα της καλύπτουν 24.000 σελίδες από απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις, εκθέσεις, ζωγραφιές και σημειώσεις σε αλλογενείς μαθητές .

Πίνακας 1.3. Συναισθηματική ανατροφοδότηση

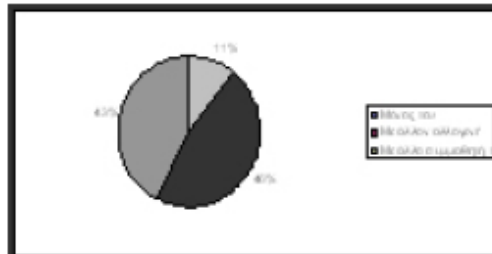

1.4 Ο αλλογενής και οι συμμαθητές του

Σε μία προσπάθεια να ερμηνευτεί η σχέση των αλλογενών μαθητών με την ομάδα των συνομηλίκων τους στη σχολική τάξη, κλήθηκαν οι εκπαιδευτικοί να περιγράψουν τις προτιμήσεις και τις διαθέσεις των αλλογενών στη σχέση τους με τους ομογενείς ή και αλλογενείς συμμαθητές τους. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που συλλέξαμε οι εκπαιδευτικοί σε ποσοστό της τάξεως του 46% θεωρούν πως οι μαθητές αυτοί αισθάνονται συναισθηματική ασφάλεια όταν κάθονται στη σχολική τάξη με έναν άλλο αλλογενή μαθητή. Το γεγονός αυτό επιδέχεται την ερμηνεία πως κι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν τους «λαστιχένιους φράχτες» της επικοινωνίας, που ορθώνονται κάθε φορά όπου άτομα με διάφορο πολιτιστικό φορτίο καλούνται να μοιραστούν μία κοινή πραγματικότητα, που στη προκειμένη περίπτωση ορίζεται μέσα από διδακτικές και παιδευτικές πρακτικές. Ένα ποσοστό της τάξης του 11% των απαντήσεων των εκπαιδευτικών είχε την εμπειρία αλλογενών μαθητών που αρνούνται να συναναστραφούν ακόμα και τους ομογενείς τους. Οι εκπαιδευτικοί ερμήνευσαν πως πιθανό αυτή η κατηγορία να νιώθει πως δεν έχει να μοιραστεί τίποτα το κοινό με την ομάδα των συνομηλίκων, χωρίς όμως να παραθέτουν μία εναλλακτική ερμηνεία για το ότι ενδεχομένως ο αλλογενής μαθητής να αισθάνεται έντονα το άγχος και την ανασφάλεια από τη μη αποδοχή της ομάδας των άλλων. Είναι προφανές πως η εκπαιδευτική κοινότητα βρίσκεται αντιμέτωπη με ζητήματα που αφορούν την ανάπτυξη και την εξέλιξη της προσωπικότητας εφήβων, αλλογενών και μη, γεγονός που επιφορτίζει τους αρμόδιους φορείς με

επιμορφωτικά προγράμματα σε εκπαιδευτικούς ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε εφήβους.

Πίνακας 1.4 Ο αλλογενής και οι συμμαθητές του

4. Συμπεράσματα

Ξεκινήσαμε αυτή τη εμπειρική έρευνα, θεωρώντας πως το ζήτημα της εκπαίδευσης των μαθητών με διαφορετική γλωσσική και πολιτιστική προέλευση δεν είναι κάτι που αφορά αποκλειστικά τους ίδιους, αλλά το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας. Θεωρούμε πως για να αποδεχτούμε το διαφορετικό, έχουμε ανάγκη από μία διαπολιτισμική εκπαίδευση. Στη πράξη ακυρώνεται μία τέτοια προοπτική όταν έχουμε εκπαιδευτικούς που δεν είναι σε θέση να μετακινηθούν από όσα χρόνια τώρα έχουν παγιώσει για το τι θεωρούν ότι είναι μία διδασκαλία και δεν προτίθενται να μετακινηθούν από τις πάγιες αυτές θέσεις τους. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για επιμόρφωση και διάχυση της πληροφόρησης, διότι δεν μπορούμε να περιμένουμε ένας εκπαιδευτικός με μόνο εφόδιο την αποκτηθείσα εμπειρία του να τα καταφέρει στις απαιτήσεις μίας πολύ – πολιτισμικής τάξης του σήμερα και ενός διαπολιτισμικού σχολείου του αύριου. Πιο συγκεκριμένα καταλήξαμε στα ακόλουθα συμπεράσματα :

- A) Η έντονη ανάγκη για προστασία και υπεράσπιση από την πλευρά του εκπαιδευτικού αποτελούν ενδεικτικά χαρακτηριστικά της χαμηλής αυτοσυναίσθησης και της εικόνας του «εγώ».
- B) Η απόσυρση του αλλογενή από τη διδακτική διαδικασία αποτελεί συνέπεια αρνητικών συναισθημάτων που βιώνει καθώς και απουσία υποστηρικτικών μέσων ένταξης του σ' αυτή.
- Γ) Εντός της σχολικής πραγματικότητας ο αλλογενής μαθητής βιώνει την ετερότητά του ως διαφορά αλλά και έλλειμμα.
- Δ) Η σχολική επίδοση του αλλογενή αντανακλά σε μεγάλο βαθμό και το επίπεδο ένταξής του στο σχολικό αλλά και ευρύτερο πολιτισμικό περίγυρο.
- E) Η συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών μέσα σε μία σχολική αίθουσα τείνει να καθορίζει τον όρο διαπολιτισμική επικοινωνία χωρίς αυτό να σημαίνει πως έχει εκκινήσει ένας γόνιμος πολιτισμικός διάλογος. Επομένως ο αλλογενής συνυπάρχει ως κάτι το έτερον και το ανόμοιον, δηλαδή το άνισον.

Κλείνοντας παραθέτουμε ένα απόσπασμα του Γ. Θεοτοκά, ο οποίος έγραφε το 1956, *μαζί με άλλους θα ζήσουμε στο μέλλον, θέλοντας και μη. Μέσα σε μία ευρύτερη οικογένεια λαών και συνεργασία μαζί της, θα έχουμε κάποτε να οργανώνουμε τη ζωή μας. Αυτό το δρόμο μας ορίζει η εξέλιξη της ανθρωπότητας, όπως τη βλέπουμε να διαγράφεται ολόγυρά μας, Δυτικό και τον Ανατολικό κόσμο,*

στην Ασία και, τώρα τελευταία και Αφρική, αυτόν μας επιβάλλει η ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνικής, η πορεία των κοινωνιών ή αν θέλετε να τοπούμε αλλιώς, η ιστορική ανάγκη . Η συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών τείνει να καθορίζει τον όρο διαπολιτισμική επικοινωνία, χωρίς αυτό να σημαίνει πως έχει εκκινήσει ένας γόνιμος πολιτισμικός διάλογος, τον οποίο και έχουμε περισσότερο από ποτέ ανάγκη.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Γεωργογιάννης Π. (2006), *Εκπαιδευτική διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα των εκπαιδευτικών της Α/βάθμιας και Δ/βάθμιας εκπαίδευσης*, Πάτρα
- Γεωργογιάννης Π. (1995), *θεωρίες της κοινωνικής ψυχολογίας- Τόμος Ι, Επιστημονική σειρά: Κοινωνικό-ψυχολογικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση- Διαπολιτισμική αγωγή*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
- Γκόβαρης Χ., *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική εκπαίδευση*, εκδ. Ατραπός, Αθήνα, 2001.
- Cummins J., *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2005.
- Ι.Π.Ο.Δ.Ε., *Στόχοι και τομείς δράσης*, Τρούκη Π., Παναγόπουλος Αθ., Φωτόπουλος Μ., (επιμ.), Αθήνα, 2004.
- Γ. Θεοτοκάς, (1996), *Στοχασμοί και Θέσεις*, Εστία, Αθήνα.
- Νικολάου Γ., *Διαπολιτισμική διδακτική*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2005.
- Νικολόπουλος Τ. Πολυχρονοπούλου Κ., « Δίγλωσσοι μαθητές –ημιγλωσσία και φωνολογική συνειδητοποίηση. Μία μελέτη περίπτωσης», *εκπαίδευση. Ελληνικάως δεύτερη ή ξένη γλώσσα*, τόμος ΙΙΙ, σ. 235-247, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Νικολόπουλος Τρύφων, Πολυχρονοπούλου Καλομοίρα (2007), *Αλλογενής μαθητής και σχολική τάξη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Εμπόδιο ή ευκαιρία;* ΕΛΙΑΠΕΚ, Αθήνα.
- Μάρκου Γ.Π., *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ελληνική και διεθνής εμπειρία*, Αθήνα, 1997.
- Modgil S., Verma G., Mallick K., Modgil C., *Πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Προβληματισμοί-Προοπτικές*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
- Σκούρτου Ε., *Θέματα δίγλωσσίας και εκπαίδευσης*, (επιμ. Σκούρτου Ε.) εκδ. Νήσος, Αθήνα, 1997.
- Α. Φραγκουδάκη, Θ. Δραγώνα, *Τι είναι η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1997.
- Φραγκουδάκη Α., *Γλώσσα και ιδεολογία*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1987.
- Vygotsky L., *Νους στη κοινωνία*, (επιμ. Στ. Βοσνιάδου) εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1998.
- Yalom, I., (2006), *Θεωρία και πράξη της ομαδικής ψυχοθεραπείας*, εκδ. Άγρα Αθήνα.

Ξενόγλωσση

- Alleman-Ghionda C., *Multiculture et Education*, Peter Lang, Vern, 1994
- Bourdieu P., Passeron J.-C., *La reproduction. Eliments pour une theorie du systime d' enseignement*, Minuit, Παρίσι, 1970.

- Demorgon J., Lipiansky E.-M., *Guide de l'interculturel en formation*, Retz, Paris, 1999.
- Fishman J.A., *Bilingual Education An international sociological research*, Newbury House, Rowley, Mass 1975.
- Fragoudaki A., "Diglossia and the present language situation in Greece A sociological approach to the interpretation of diglossia and some hypothesis on today's linguistic reality", *Language in society*, τεύχος 21, σ. 365-381.
- Obgu J., "Les frontières culturelles et les enfants de minorités", *Revue Française de Pédagogie*, τεύχος 101, 1992, σ. 9-26.
- O.C.D.E., *L'école et les cultures*, CERI, Paris, 1989.
- Osborn, M. (1996), Book Reviews: The high and low of teaching 60 years of research revisited. *Cambridge journal of Education*, No 26.
- Poplin, M., Weeres, J., *Voices from the inside : A report on schooling from inside the classroom*. Claremont, CA The Institute for Education in Transformation at the Claremont Graduate School, 1992.
- Triantis, H., (1980). *Handbook of cross-cultural psychology*, New York, library of congress.
- Wievorka M., *Le racisme, une introduction*, La Découverte, Paris, 1991